

Poceni energije ne bo

Pogovor z mag. Ano Vučino Vršnak, izvršno direktorico Energetske zbornice Slovenije

POGOVARJALA SEM SE DORIS KUKOVIČIČ

Izkušnje pričajo, da se v energetiki nič velikega ne zgodi čez noč, ne razvojne strategije, ne naložbe v posodobitve, še manj v nove tehnologije. Energetika kot panoga mora biti robustna, čvrsta, posledično »neupogljiva«. Da jo je težje zamajati ali pretresti. Potrebna so leta načrtovanja in leta izvajanja za korake, ki bodo vidni v naslednjih generacijah. In ko se v tem trdem, robustnem svetu zgodi to, čemur smo priča danes, strese silovito. Če ne drugega, nas streseta strah in negotovost, prizemljijo pa visoke položnice. Strah in negotovost pa nas lahko vodita tudi v nepremišljene in predvsem (pre)hitre reakcije. Zato se izvršna direktorica Energetske zbornice Slovenije skuša izogibati besedi »kriza«, pa ne zato, ker bi menila, da do nje ne more priti, temveč zato, ker sama »kriza« napeljuje na miselnost, da je treba na vrat na nos ukrepati. A bolj kot ukrepanje »na vrat in nos« je treba še v tako zahtevnih razmerah ukrepati predvsem premišljeno. Zanimiv in poučen pogovor o današnji energetski realnosti, ki že zelo pogreša (cenovno) stabilnost. Ta bo sicer prišla, a kot pravi naša sogovornica mag. Ana Vučina Vršnak, ne bo več takšna, kot smo je bili vajeni.

V zadnjem letu se energetika sooča z izjemnimi pretresi, vojna v Ukrajini pa jih še povečuje. Kako te pretrese občutite na EZS in kako jim pristopate?

V nagovoru za člane EZS ob koncu leta 2021 sem dejala, da je za nami res drugačno leto. Doživeli smo krizo z visokimi cenami energentov in področje energetike se je dotaknilo vsakogar. Še tisti, ki se prej niso preveč spraševali, od kod pride plin v njihove domove, pa kako dobijo toploto, pa od česa je odvisna oskrba, in nenazadnje, koliko in katere energente premore država, v kateri živijo in delajo, sedaj vedo kakšno stvar več o energetiki. Od novega leta pa sta minila dobra dva meseca in soočeni smo še z bolj zaostrenimi dogajanjmi. Seveda se vse, kar se dogaja pri nas in v bližnji ter daljni okolici, prenese preko članov tudi na EZS. V zbornici tako zastopamo interese proizvajalcev, operaterjev, distributerjev, dobaviteljev in skupno vsem je zavedanje o pomenu zanesljive oskrbe. V zbornici se trudimo biti s člani povezani, kar pride še bolj do izraza v takšnih razmerah, kot smo jim trenutno priča v niti ne tako oddaljeni deželi.

Iz energetske cenovne krize v resnici lahko vsak čas preidemo v dejansko energetsko krizo – torej krizo z energenti (nedostopnost, nezanesljivost ...) ... Napovedujejo se embargi na ruski plin ... Kakšne bodo lahko po vašem mnenju dejanske posledice tega stanja?

Izrazu kriza se poskušam izogniti – pa ne zato, ker bi menila, da pač do krize ne more priti, temveč zato, ker kriza napeljuje na miselnost, da je treba na vrat na nos ukrepati.

Seveda je treba v zahtevnih razmerah hitro ukrepati, ampak ukrepi morajo še vedno biti premišljeni. Kriza pomeni stanje v gospodarstvu, ko se ugodne razmere za razvoj začnejo hitro slabšati, ali pa ko pride do velikega pomanjkanja česa, denimo premoga, plina, nafte, elektrike, lahko pa kriza pomeni tudi stanje, ko je človek nesposoben premagati subjektivne in objektivne ovire. Prav v obdobju, ko gre državi ali podjetju odlično, je čas, da se primerno pripravimo na bolj zahtevne, krizne čase. Jeseni smo se tako spopadli z visokimi cenami plina in elektrike – a ne vsi. V ospredju je bila skrb, kako preživeti s tako visokimi cenami. Sedaj z vojno v Ukrajini, preko katere se pretaka tretjina tranzita ruskega plina v Evropo, pa je tu skrb, kaj če dobava lepega dne zastane. V teh novih razmerah je cena že drugotnega pomena.

Bomo sploh še kdaj imeli »poceni« energijo in kako »drago« energijo lahko dejansko prenesemo na položnicah?

Kogarkoli v energetiki vprašate, odgovori enako: poceni energije ne bo. Pri tem vprašanju je vsem, ki bolj poznajo energetiko, jasno, da je usmeritev razvitega sveta v več obnovljivih virov in opuščanje fosilnih goriv proces, ki stane. Boj proti podnebnim spremembam stane. Nekdo je nekoč podal zanimivo primerjavo, ki odstrne naše dojemanje cen: češ da se 50 evrov za elektriko na računu zdi preveč, medtem ko 70 evrov za internet nikakor ne – še veseli smo, če je internet »hiter«. Zeleni prehod zahteva vlaganja in to milijardna, kar smo na EZS tudi večkrat povedali. S pristojnimi smo skozi celotno leto 2021 vodili dialog v okviru

Skupine za energetski prehod in evropska sredstva, ki smo jo ustanovili decembra 2020. Kajti, energetske družbe načrtujete projekte OVE in URE, ki ustrezajo konceptu zelenega prehoda, Energetika Ljubljana denimo kar nekaj na področju razogljčenja in zniževanja toplogrednih emisij, po drugi strani pa so na ravni EU na voljo milijarde prav za ta namen. Želja zbornice je bila in je, da bi Slovenija karseda največ sredstev namenila za »zelene« cilje. Potem bo tudi spopadanje z izzivi v energetiki nekoliko lažje.

Kaj lahko glede visokih cen v tem trenutku naredi država Slovenija in kaj EU? Konkretno katere ukrepe bi veljalo sprejeti?

Ko se je celotni evropski kontinent jeseni soočal z visokimi cenami, se je preučilo tudi možnosti ukrepanja vsake države članice EU. Kaj se je ugotovilo? Da se lahko države nemudoma odzovejo z nekaterimi ukrepi za gospodinjstva in podjetja, kot so recimo dohodkovne podpore oziroma energetski boni za najbolj ranljive odjemalce, odobritev začasnih odlogov plačila računov, vzpostavitev zaščitnih ukrepov za preprečevanje odklopov z omrežja, pa tudi začasna in usmerjena znižanja davčnih stopenj ter zagotavljanje pomoči podjetjem ali industrijskim panogam v skladu s pravili EU o državni pomoči. To so torej ukrepi, ki jih lahko države sprejmejo takoj in Slovenija je letos sprejela nekatere ukrepe.

Ob teh takojšnjih ukrepih pa so tu še takšni, ki naj bi jim posvečali pozornost na srednji in dolgi rok – govorimo nasploh o krepitvi naložb v obnovljive vire energije in energetsko učinkovitost, kar je politika EU že dolgo, ob tem pa

tudi o pospešitvi postopkov izdaje dovoljenj za energijo iz OVE, razvoju zmogljivosti za shranjevanje energije, da se podpre vse večji delež energije iz obnovljivih virov, vključno z baterijami in vodikom, pa tudi učinkovitejše skladiščenje plina v Evropi in morebitno skupno naročanje plina. Za številne s tem povezane ukrepe bi si želela, da se nameni karseda veliko evropskih sredstev, napore pa bi morali nameniti tudi razumnim časovnim in drugim okvirom, ko pride do umeščanja projektov OVE v prostor. Nasprotovanja projektom OVE ne razumem najbolje in želela bi si, da deležniki, ki jim nasprotujejo, ponudijo alternativno in realno rešitev za dosego cilja, kot je denimo večja energetska samozadostnost in neodvisnost.

Vsaka država članica ima sicer svoje specifikacije in prav je, da so možnosti ukrepanja raznolike. Je pa tudi res, da se mora EU še bolj povezati, ko pride do tako strateško pomembnih vprašanj. Ob zagotavljanju čim večje energetske samozadostnosti in neodvisnosti ne smemo pozabiti na načelo solidarnosti. Nesprejemljivo je, da veliko ljudi ne verjame v solidarnost med članicami Unije. Sodelovanje vidim kot bistvo razvoja in konec koncev tudi miru.

Kaj menite, da se bo zgodilo z zelenim preходом? Ga bo kriza ustavila, morda celo pospešila? Če, kako?

Zeleni prehod je ključna usmeritev EU že zelo dolgo. EU je uspelo delež OVE dvigniti na cca 20 odstotkov v letu 2020, medtem ko je imela celotna Unija obnovljivih virov leta 2004 – takrat, ko se ji je priključila Slovenija – slabih 10 odstotkov. Tudi, ko so se pojavile enormne cene energentov, je Bruselj poudarjal, da so OVE del rešitve. Prav tako si v luči Pariškega podnebnega sporazuma – tako mimogrede, skorajda vse podpisnice so ga tudi ratificirale – ne predstavljam, da bi se boju proti podnebnim spremembam odpovedali. Če upoštevamo vse obnovljive vire, je največja proizvajalka električne energije, glede na inštalirano moč in na dejansko proizvodnjo, na svetu Kitajska.

”Še tisti, ki se prej niso preveč spraševali, od kod pride plin v njihove domove, pa kako dobijo toploto, pa od česa je odvisna oskrba, in nenazadnje, koliko in katere energente premore država, v kateri živijo in delajo, sedaj vedo kakšno stvar več o energetiki.”

Menim, da ostaja zeleni prehod na mizi. Kaj bo storila EU v danih razmerah? Sami se sprašujete, ali se bo energetski prehod ustavil ali pospešil, saj je mogoče, da ga bo kriza začasno malo upočasnila, ali pa mu dejansko dala krila. Lahko se na hitro preusmerimo v nabovo utekočinjenega plina, ker ga potrebujemo

Ana Vučina Vršnak

v tem trenutku. In to seveda drago plačamo. Lahko pa seveda veliko vložimo v OVE. Konec koncev imajo države EU predpisan minimalni delež, koliko evropskega denarja namenijo »zelenemu«. Skladno z Uredbo o vzpostavitvi mehanizma za okrevanje in odpornost je denimo treba za doseganje zelenih ciljev nameniti najmanj 37 odstotkov razpoložljivih sredstev.

Kako samooskrbna je lahko Slovenija oz. v kolikšnem času lahko doseže večjo samooskrbo z energenti in kateri energenti so to?

Lani smo v okviru EZS izdali publikacijo Energija Slovenije – pregled stanja, trendov in izzivov v energetiki, ki jo priporočam ravnoma za pojasnitev vprašanj, kaj imamo in česa

nimamo v Sloveniji. Osnovna dejstva nam lahko potem pomagajo pri razmisleku o bodoči oskrbi z energenti. Za zadovoljitev vseh potreb gospodinjstev in gospodarstva v Sloveniji ni na voljo dovolj domačih energetskih virov, zato jih moramo uvažati. Uvažamo približno polovico energetskih virov, ki jih potrebujemo, v celoti uvažamo nafto in plin. Torej domačih nahajališč nafte nimamo in tukaj verjetno kaj dosti storiti ne moremo storiti. Pri električni energiji pa je slika drugačna, kajti skoraj vso elektriko za lastne potrebe smo sposobni proizvesti sami. V okviru EZS izpostavljamo pomen energetske samozadostnosti pri električni energiji, saj energetska odvisnost od uvoza, torej od drugih držav, pomeni manjšo varnost, večjo ranljivost in še bolj nepredvidljive cene. Menimo, da je energetska samozadostnost ključ za stabilno in zanesljivo oskrbo ter večjo odpornost. In ko rečem, da večino elektrike za vsa naša gospodinjstva, javne zavode in podjetja proizvedejo domače elektrarne, se v mislih že prestavim deset let v prihodnost in se zamislím. Če bomo namreč fosilna goriva umaknili, bi morali pospešeno vlagati v »nadomestila« v obliki nizkoogljicnih virov. Samo kakšna vetrnica in nekaj fotovoltaičnih panelov ne morejo nadomestiti velike šoštanjske termoelektrarne.

Kakšno je vaše mnenje o energijski izrabi odpadkov?

Tudi to je eno izmed področij, ki smo ga obravnavali v okviru EZS. V Sloveniji z odpadki ne ravnamo trajnostno. Po oceni imamo v Sloveniji okoli 200.000 ton odpadkov letno, po nekaterih ocenah pa še več, ki so primerne za energijsko izrabo, vendar jih večinoma izvažamo. V Sloveniji so predvidene tri nove lokacije objektov za energijsko izrabo komunalnih odpadkov - poleg obstoječe v Celju še v Kočevju, Ljubljani in Mariboru. Z energijsko izrabo odpadkov bi postali bolj energetsko samooskrbni, znižali bi stroške ravnanja z odpadki, razširili bi sistem daljinskega ogrevanja. Povečali bi tudi delež obnovljivih virov in po vsej verjetnosti tudi zmanjšali energetsko revščino v mestih. Seveda pri tem, ko naštevamo koristi, upoštevamo tudi pogoje, da se uporabljajo najnovejše tehnologije, ki najbolj zmanjšujejo vplive na okolje.

Po podatkih Eurostata so države EU v letu 2018 proizvedle skupaj 220 milijonov ton komunalnih odpadkov in jih z metodo sežiganja obdelale 70 milijonov ton. V Evropi je več kot 500 obratov za energijsko izrabo odpadkov, količina energijsko obdelanih odpadkov pa nenehno narašča. Vsa večja evropska mesta, kot so Berlin, London, Pariz, Praga in Rim, imajo sežigalnice komunalnih odpadkov že skoraj 100 let, Amsterdam je prvo sežigalnico dobil leta 1919. Evropska Komisija energijsko izrabo podpira, saj jo je uvrstila med dejavnosti krožnega gospodarstva. Energetiki, ki se s tem področjem intenzivneje ukvarjajo, povedo, da medtem ko zahodna Evropa obvlada energijsko izrabo odpadkov, vzhodna Evropa odpadke zgolj odlaga.

Zdi se mi, da je vprašanje odpadkov pravzaprav tabu. Če upoštevamo hierarhijo ravnanja z odpadki, ki se kot prednostni vrstni red upošteva pri nastajanju odpadkov in ravnanju z njimi, potem ne bi bilo treba zadeve problematizirati. Največjo prioriteto namenjamo oziroma naj bi namenili preprečevanju odpadkov, tako da do njih sploh ne bi prišlo. Sledita ponovna uporaba in recikliranje, šele nato drugi postopki predelave, kot je denimo energetska, in na koncu odstranitev odpadkov. Odpadki so domači energetski vir, ki vključuje tudi znatni delež OVE, po izkušnjah iz tujine tudi do 50 odstotkov ali celo več.

Nekatere države članice EU so podale pobudo za vključitev jedrske energije in zemeljskega plina v taksonomijo in s tem v klasifikacijsko shemo za trajnostno financiranje. Dokument, njegova druga iteracija, še ni sicer še ni sprejet. Kakšen je vaš pogled na to?

Kot Energetska zbornica Slovenije imamo pred očmi vedno zanesljivo oskrbo. Energetskih virov, ki k temu pripomorejo, seveda ne zavračamo. Nasprotno. Ampak naše stališče je povezano z iskanjem ravnotežja med tremi osnovnimi stebri energetske politike, ki so neločljivo prepleteni: podnebna trajnost,

”Boj proti podnebnim spremembam stane. Nekdo je nekoč podal zanimivo primerjavo, ki odstrane naše dožemanje cen: češ da se 50 evrov za elektriko na računu zdi preveč, medtem ko 70 evrov za internet nikakor ne – še veseli smo, če je internet »hiter«.”

zanesljivost oskrbe in konkurenčnost oskrbe z energijo. Če imamo torej pred očmi tudi podnebno trajnost, sprejemamo odpoved fosilnim virom, vendar pa na poti do cilja ogljične nevtralnosti vidimo tudi prostor za plin in jedrsko energijo. Slovenija je jedrska država in jedrsko energijo dobro pozna. Plin je prepoznan kot prehodni energent, uporabljajo ga industrija in gospodinjstva, vendar pa bodo tudi tu mogoče razne debate glede nabave, sploh sedaj v luči dogodkov v Ukrajini.

V letu 2020 se je začel spreminjati Energetski zakon z namenom, da se izdajo ločeni zakoni za področja energetske politike, električne energije, zemeljskega plina, toplote, učinkovito rabo energije in obnovljive vire energije. EZS je zelo aktivno sodelovala že pri predlogih sprememb. Zanima nas, kje vidite ključne prednosti in kje slabosti pri toploti in zemeljskem plinu?

Moram povedati, da zakonodajo spremljamo tudi preko šestih sekcij, ki delujejo v okviru EZS. Resnično je treba pohvaliti prizadevno delo vodij vseh sekcij, ki so pozorni na vse novosti v novopripravljeni zakonodaji in se tudi pravočasno odzivajo na javne razprave o teh dokumentih. Ločeni zakoni, ki ste jih omenili, omogočajo predvsem hitrejšo prilagajanje zakonodaje glede na aktualne razmere.

Oskrba s toploto predstavlja velik del energetskega kolača in je za našo družbo še posebej pomembna, saj upravljamo največji distribucijski sistem toplote v Sloveniji. Na kakšen način se zbornica posveča področju oskrbe s toploto in kako vidite prihodnji razvoj tega področja, tudi z vidika povečanja deleža OVE?

EZS je izredno aktivna na področju daljinskega ogrevanja preko Sekcije za daljinsko ogrevanje. Sekcija združuje podjetja daljinske oskrbe s toploto z namenom izmenjave izkušenj in dobrih praks, načrtovanja razvojnih modelov glede na usmeritve na področju daljinske energetike v EU in Sloveniji. Vaš sodelavec g. Aleš Cjuha je podpredsednik Sekcije za DO, predsednik pa je g. Ljubo Gerič iz Energetike Maribor. Z ustanovitvijo in delovanjem sekcije se je nedvomno povečala pomembnost področja oskrbe s toploto, saj so v Sekcijo za DO vključene vse glavne družbe, ki se ukvarjajo s tem področjem. Kot izhodišče je Sekcija naročila izdelavo primerjalne študije (izdelal jo je Institut »Jožef Stefan« - Center za energetsko učinkovitost v sodelovanju s

Centrom poslovne odločnosti Ekonomske fakultete v Ljubljani), ki je na podlagi analiz slovenskih daljinskih sistemov predlagala skoraj 40 ukrepov za povečanje njihove učinkovitosti in uvajanja OVE. Podjetja v svojih strategijah uresničujejo predloge iz te študije. Sistemi daljinskega ogrevanja imajo ključno vlogo pri povečanju deleža OVE v segmentu ogrevanja stavb, vključno z izrabo virov odvečne toplote v mestih, in za njihovo preobrazbo bo treba zagotoviti visoka finančna sredstva. Podjetja jih ne bodo mogla zagotoviti sama, niti jih ne bo moč v celoti preliniti v končne cene zaradi zagotavljanja konkurenčnosti oskrbe s toploto. Študija je denimo pokazala, da je bila v letu 2018 povprečna stroškovna cena daljinske toplote višja od prodajne, kar pomeni ustvarjanje izgube. Vsekakor je Sekcija za DO v okviru EZS zelo prepoznavna in pomenu toplote dajemo v vseh stališčih tudi primeren poudarek.

Kako aktualno stanje vpliva na vaše delo, to je na delo zbornice, in na prioritete, ki ste si jih zadali za letošnje leto?

Osnovna naloga zbornice je povezovanje članov in zastopanje njihovih interesov. Menim, da moramo iskati skupna stališča in stremeti k čim večjemu obsegu sodelovanja, kajti vsaj v osnovi poenotena stališča glede energetskih in podnebnih vprašanj med samimi energetiki so bistvena, če naj si jasne poglede oblikuje tudi splošna javnost. Seveda so odtenki vedno takšni ali drugačni, o tem ni dvoma, a pomembno je, da znamo med seboj odkrito razpravljati in tudi najti skupne poglede – in to ne glede na okoliščine. Junija 2022 – torej že čez nekaj mesecev – bo EZS obeležila 15. obletnico svoje ustanovitve. Torej bomo obletnico praznovali v času, ko se vsi spopadamo z visokimi cenami energentov in nasploh surovin, s pomanjkanjem kadra in splošno negotovostjo. Prav na to smo opozorili tudi v pripravi programa dela za leto 2022. Niti pandemija covid-19, ki je izbruhnila v začetku leta 2020, se še ni podela, pa smo doživeli nove izzive, ki so sedaj prioritetni. Ves čas pa namenjamo pozornost tudi socialnemu dialogu, saj so/ste/smo kadri tisti bistveni za zanesljivo obratovanje in hkratni razvoj. Kljub vsemu ali pa navkljub vsemu ocenjujem, da slovenska energetika premore dovolj volje in znanja, da bo znala najti rešitve za dobro vseh nas predvsem na dolgi rok.